

EL VILLANCICO ESTA NIT GLORIOSA. APORTACIÓ A LA CULTURA POPULAR DE FINALS DEL SEGLE XVII I INICIS DEL XVIII

JOSEP M. SALISI I CLOS

RESUM

En el Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya, s'hi troba un dels pocs *villancicos* en català que es coneixen. Es tracta de l'obra *Esta nit gloriosa*, de Francesc Salvat, el text del qual ens apropa als ambients domèstics de finals del segle XVII i inicis del XVIII. Es fa referència a un gran nombre d'objectes i estris habituals a les llars en què hi havia infants nascuts de poc i que es troben en un glossari de termes que ajuden a entendre el text i el contextualitzen. En el text també es detallen diverses poblacions properes entre elles que se situen en un mapa. Tanca el treball sobre *Esta nit gloriosa* la transcripció de l'obra.

PARAULES CLAU: fons musical, segles XVII i XVIII, Verdú (Lleida), *villancico*.

THE CATALAN VILLANCICO ESTA NIT GLORIOSA. CONTRIBUTION TO POPULAR CULTURE AT THE TURN OF THE 18TH CENTURY

ABSTRACT

Within the collection Fons Verdú at the Biblioteca de Catalunya in Barcelona there is one of the few known *villancicos* in Catalan: *Esta nit gloriosa* by Francesc Salvat. Its text, related to a turn of the 18th-century domestic context, refers to numerous objects found in a household with children and which are grouped in a glossary of terms to help to understand and contextualized the text. The piece also refers to small nearby villages that are located on a map. This article concludes with a transcription of *Esta nit gloriosa*.

KEYWORDS: music collection, 17th and 18th centuries, Verdú (Lleida), *villancico*.

El *villancico*¹ *Esta nit gloriosa*, obra a quatre veus de Francesc Salvat, és una composició escrita, tal com se cita en el manuscrit, «en llengua catalana para Navidad», i durant més de dos-cents anys es conservava a l'arxiu de l'església parroquial de Santa Maria de Verdú (Urgell). Justament, des de 1934, aquesta obra, com la majoria dels documents musicals que pertanyien a dit arxiu parroquial, es troba a la Biblioteca de Catalunya, dins el genèric de «Fons Verdú»; concretament, el *villancico Esta nit gloriosa* es troba dins el topogràfic M 1637-I/8.²

L'obra deuria ser composta molt possiblement a finals del segle XVII o inicis del XVIII i, tal com s'ha dit, està escrita en català. Aquesta composició és una de les poques obres musicals de caire paralitúrgic —exceptuant-ne els goigs— del repertori del barroc català que s'han compost en aquesta llengua. Justament, trobem que en tot el Fons Verdú —un dels fons musicals més destacats de música religiosa del període barroc a Catalunya i també a la Península—, dels noranta-cinc *villancicos* que conté, només quatre estan escrits en català; la resta ho estan en castellà.³

A part d'aquest tret diferencial —escrit en català—, els seus versos de caire nadalenc, com és habitual, ens situen al redós del naixement d'un infant, però amb la característica que se'ns presenten un bon nombre d'objectes i estris d'ús casolà molt corrents en l'època de composició de l'obra, a la vegada que ens esmenta diverses poblacions properes a Verdú, on es conservaven les partícels del *villancico*.

Pel que fa a Francesc Salvat, l'autor del *villancico*, poc en coneixem. D'aquest compositor tan sols es tenen dues referències: una de l'any 1695, quan consta com

1. Considero adequat respectar la terminologia original que es troba en el manuscrit i no traduir-ne els termes, a la vegada que els presento en cursiva. Aquests mots són: *villancico*, *estribillo*, *respuesta*, *coplas*, *tiple*, *contralto* i *acompañamiento*. Per analogia, dono el mateix tractament a la part del *tenor*.

2. El Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya el conformen els manuscrits musicals M 1168 —que entrà a la biblioteca el 1930—, M 1451 —que ho féu el 1934—, M 1637 i M 1638 —que consta que hi entraren el 1939. Referent al trasllat d'aquest fons musical verduní a la biblioteca barcelonina, vegeu Josep M. SALISI I CLOS, «Les partitures de la capella de música de Santa Maria de Verdú. Segles XI-XVIII», *Urtx: Revista Cultural de l'Urgell*, 11 (1998), p. 83; Josep M. SALISI I CLOS, *Les antifones marianes majors al M 1168 del «Fons Verdú» de la Biblioteca de Catalunya: Aproximació al repertori litúrgic marià de finals del segle XVII a Catalunya*, vol. 1, 2007, p. 69-105 (treball d'investigació de DEA, sota la direcció del doctor Antonio Ezquerro Esteban i la tutoria del professor doctor Francesc Bonastre i Bertran per la Universitat Autònoma de Barcelona). Sobre el Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya i en caire general, vegeu Josep M. SALISI I CLOS, *La música a l'arxiu parroquial de Santa Maria de Verdú: (segles XVII i XVIII)*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs (2010) (treball guanyador del XXI Premi d'Investigació Musical Emili Pujol de l'any 2009).

3. Els *villancicos* escrits en català que s'han conservat en el fons verduní, a part d'*Esta nit gloriosa*, són: *Plora bella aurora*, a 2 veus (M 1637-I/6), d'autor anònim; *Pues lo bon Jesuset no plora*, a 6 veus (M 1637-I/7), d'autor anònim, i *Encara que el àngel*, a 6 veus (M 1637-I/6), d'Anton Font, tots tres destinats al Nadal. Sobre les obres d'aquest destacat fons musical verduní, vegeu Josep M. SALISI I CLOS, «Les partitures de la capella de música de Santa Maria de Verdú. Segles XI-XVIII», *Urtx: Revista Cultural de l'Urgell*, 11 (1998), p. 80 i 85; Josep M. SALISI I CLOS, «Anton Font (*1626-†1690): 34 anys de mestratge musical a l'església targarina», *Urtx: Revista Cultural de l'Urgell*, 22 (2008), p. 184; Josep M. SALISI I CLOS, *La música a l'arxiu parroquial de Santa Maria de Verdú: (segles XVII i XVIII)*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs (2010).

a organista a la catedral de Tarragona, i la segona, la data de la seva mort, el 1720. És possible que Salvat hagués exercit d'organista de la metropolitana de Tarragona mentre era mestre de capella Isidre Escorihuela (1672-1677, i 1691-1695?), ja que no sabem quan començà a exercir la seva tasca d'organista —potser abans de 1695 (?). Posteriorment a Isidre Escorihuela, fou mestre de capella el seu nebot, Josep Escorihuela (1695-1708).⁴ Després d'aquest, fou mestre de capella de la catedral tarragonina Joan Crisòstom Ripollès (1708-1746).⁵

Desconeixem quan Francesc Salvat s'inicià com a organista a la catedral metropolitana de Tarragona, però sabem que anteriorment exercia com a organista Dídac Gomis, concretament el 1662; això és justament trenta-tres anys abans que Salvat. Tanmateix, també s'ignora si Francesc Salvat exercí el seu càrrec musical fins a la data de la seva mort, ocorreguda el 10 de maig de 1720. Posteriorment, el 1732 —dotze anys més tard de la mort de Salvat— es troba com a organista de la catedral tarragonina Felip Vicente (†1753).⁶

Sembla que no s'ha conservat, o almenys no es té constància de cap altra obra de Francesc Salvat a part del *villancico Esta nit gloriosa*. En el cas que això fos així, estariem davant de l'única composició que es coneix d'aquest autor. Tot i

4. Sembla que hi ha una certa confusió en les dades i les dates que es coneixen sobre els dos Escorihuela —Isidre i Josep, oncle i nebot— i la seva estada a la catedral de Tarragona. En aquest sentit, vegeu Francesc BONASTRE, «Escorihuela. 1 Escorihuela, Isidro», a *Diccionario de la música española e hispanoamericana*, vol. 4, Madrid, SGAE, 1999, p. 732; Francesc BONASTRE, «Escorihuela. 2 Escorihuela, Josep», a *Diccionario de la música española e hispanoamericana*, vol. 4, Madrid, SGAE, 1999, p. 732; Salvador RAMON I VIVES, «Mestres de Capella a la Catedral de Tarragona», *Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, 21-22 (1999-2000), p. 352; Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «Escorihuela, Isidre», a *Gran enciclopèdia de la música*, vol. 3, Barcelona, Gran Enciclopèdia Catalana, 2000, p. s/n; Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «Escorihuela, Josep (Escorigüela)», a *Història de la música catalana, valenciana i balear*, vol. IX, Barcelona, Edicions 62, 2003, p. 197; Anna CAZURRA, «Escorihuela, Isidre (Escorigüela)», a *Història de la música catalana, valenciana i balear*, vol. IX, Barcelona, Edicions 62, 2003, p. 196; Maria Amparo ROSA MONTAGUT, *La composición musical en lengua vernácula en el ámbito eclesiástico hispánico (primera mitad del siglo XVIII): Villancicos a la Virgen de la Cinta de Josep Escorihuela en la catedral de Tortosa*, vol. 1, treball d'investigació de DEA per la Universitat Autònoma de Barcelona, 2005, p. 111-112.

5. Sobre aquest mestre de capella i la seva estada a la seu tarragonina, vegeu Josep M. GREGORI I CIFRÉ, «Joan Crisòstom Ripollès (c. 1680-1746): mestre de capella de la catedral de Tarragona», *Recerca Musicològica*, 2 (1982), p. 19-41; Josep M. GREGORI I CIFRÉ, «Ripollès, Joan Crisòstom», a *Gran enciclopèdia de la música*, vol. 7, Barcelona, Gran Enciclopèdia Catalana, 2002, p. s/n; Josep M. GREGORI I CIFRÉ, «Ripollès, Joan Crisòstom», a *Diccionario de la música española e hispanoamericana*, vol. 9, Madrid, SGAE, 2002, p. 207-208; Salvador RAMON I VIVES, «Mestres de Capella a la Catedral de Tarragona», *Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, 21-22 (1999-2000), p. 352; Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «Ripollès, Joan Crisòstom», a *Història de la música catalana, valenciana i balear*, vol. X, Barcelona, Edicions 62, 2003, p. 163.

6. Referent a les poques dades conegudes de Francesc Salvat i del seu antecessor i successor en el càrrec d'organista, vegeu Josep M. GREGORI I CIFRÉ, «Joan Crisòstom Ripollès (c. 1680-1746): mestre de capella de la catedral de Tarragona», *Recerca Musicològica*, 2 (1982), p. 20 i 22; Salvador RAMON I VIVES, «Mestres de Capella a la Catedral de Tarragona», *Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, 21-22 (1999-2000), p. 354.

la manca de dades, l'anàlisi del text i la relació de poblacions que en ell s'esmenten, ens aporta una certa proximitat geogràfica a algun possible indret on podria haver exercit la seva tasca musical Francesc Salvat; ja fos com a organista/mestre de capella — abans de passar a la catedral de Tarragona — o que hi hagués estat relacionat d'alguna manera — amb Verdú potser (?). El cert és que, en les meves investigacions a l'arxiu parroquial verduní no he trobat cap dada que relacioni Francesc Salvat amb la vila de Verdú. Ara bé, el fet que l'obra estigués copiada i guardada en aquesta població urgellenca ens pot fer pensar en la possibilitat que en algun moment Salvat estigués relacionat amb algun membre de l'església o capella musical verdunina.⁷ Cal tenir present, però, que *Esta nit gloriosa* pertanyia, com ja s'ha dit, al fons musical de l'arxiu parroquial de Verdú, justament, una població que no s'esmenta en el text del *villancico*, però que, curiosament, es troba en el centre geogràfic de les poblacions que se citen en l'obra.

La primera transcripció del *villancico Esta nit gloriosa* va ser duta a terme fa ja uns anys per Miquel Querol, i fou publicada el 1979 en el seu *Cançoner català dels segles XVI-XVIII*. Malauradament, Miquel Querol, en la seva publicació cau en una confusió a l'hora de citar la procedència del manuscrit. En la seva obra, Querol esmenta que «es de la (il·legible) Comte de Lerdu 1763», quan en realitat en el manuscrit resa clarament, com en totes les partitures de l'antic fons musical de la parròquia verdunina, «es de la R^{nt}. Com^e de Verdu. 1763». Aquesta confusió sorprèn i no deixa d'estranyar perquè, molt possiblement, Querol bé deuria conèixer la procedència del *villancico* — el Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya —, ja que l'obra forma part d'un ampli fons de documentació musical procedent de l'església verdunina.

En aquesta transcripció, Querol inclou només l'*estribillo*, la *respuesta* i les tres primeres *coplas* de l'obra, i eludeix les dotze *coplas* restants. En l'edició de Querol, l'obra es transporta una quarta baixa, mentre que la transcripció que es presenta en aquestes pàgines es transporta una quinta baixa de l'original.⁸ A la

7. La grafia de l'obra — música i text — no és de Francesc Salvat, sinó que pertany a mossèn Josep Segarra Colom (*Verdú, 1663 - †Verdú, 1730). Aquest prevere verduní va copiar una gran quantitat de les obres que conformen el Fons Verdú, tot i que no consta enlloc que la pràctica musical hagués estat una de les seves tasques dins de la comunitat parroquial verdunina. Vegeu Josep M. SALISI I CLOS, *Les antifones marianes majors al M 1168 del «Fons Verdú» de la Biblioteca de Catalunya: aproximació al repertori litúrgic marià de finals del segle XVII a Catalunya*, vol. 1, 2007, p. 271-278; Josep M. SALISI I CLOS, *La música a l'arxiu parroquial de Santa Maria de Verdú: (segles XVII i XVIII)*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdens (2010).

8. Tenint present que en el manuscrit original les parts estan escrites *per natura* — sense alteracions a l'armadura — i en claus altes — els *tiples* en clau de sol, la *contralto* en do en 2a línia i el *tenor* en do en 3a —, he cregut adequat transportar-ho una quinta baixa i en resulta *per bemoll* — afegint un bemoll a l'armadura. En aquest sentit, el transport es difereix de la transcripció de Miquel Querol que resulta amb un sostingut a l'armadura — una quarta descendent. La comparació entre ambdues transcripcions ens porta a creure que la de Miquel Querol està pensada per a cor mixt a quatre veus (*soprano*, *alto*, *tenor* i *baix*), mentre que la meua segueix el criteri de les parts marcades per l'autor (*soprano* 1a, *soprano* 2a, *alto* i *tenor*). Aquesta transcripció, però, permet al director del conjunt coral, que en el fons és qui té la darrera paraula, optar per la transcripció amb les parts originals tal com les presento, o

vegada, en la versió de Querol es fa una reducció de valors, exceptuant-ne, però, la *respuesta* de cadascuna de les *coplas*, que les transcriu tal i com estan al manuscrit. A part d'això, Miquel Querol resol la part de l'*acompañamiento* realitzant-lo a quatre veus i modificant algunes de les notes de l'original, i, a la vegada, adequa el valor d'algunes figures del manuscrit: al compàs 7 de l'*estribillo*, a la part de l'*acompañamiento*, Querol hi transcriu dues *semimínimes* i una *mínima*, quan al manuscrit s'hi troba només una *breu*; també al compàs 23, als últims dos temps de l'*acompañamiento*, Querol ens presenta una *mínima* quan, segons el manuscrit, hi haurien d'anar dues *semimínimes*; al darrer temps del compàs 64, hi escriu una *semimínima* i dues corxeres, mentre que a l'original apareixen només dues *semimínimes*. A la vegada, a l'*acompañamiento* de les *coplas* número 2, 5, 8, 11 i 14 —les que corresponen al *triple 2*—, Miquel Querol intercanvia el valor de les dues darreres notes del compàs 88 de la seva transcripció —compàs 18 de la transcripció que aquí es presenta— igualant-ho amb el ritme que interpreta el *triple 2*; fet aquest que no succeeix a les *coplas* de les altres dues parts o veus —*triple 1* i *contralto*—, que transcriu tal i com està al manuscrit.

Un altre aspecte que es diferencia en les dues transcripcions fa referència als compassos. En el manuscrit es presenta l'*estribillo* i la *respuesta* en compàs de *compasillo* —C—, i les *coplas* en proporció menor —C3/2—, fet que així es tradueix a la present transcripció: en C, entenent-lo com a 2/2 i 3/2, respectivament, pensant principalment en la manera de dur a terme la pulsació, això és, una per compàs. Mentre que en el cas de Miquel Querol es transcriu com a compàs major o *alla breve* —C— per a l'*estribillo*, i en 6/4 per a les *coplas*, pensant, sembla desprendre's, en dues pulsacions per compàs i la *respuesta* que segueix a cada *copla*, en *compasillo* —C. Pel que fa al text, i concretament al vers 8 de l'*estribillo*, Querol hi escriu «dones» en lloc de «totes»; al vers 12 de les *coplas* situa «bacinet» en lloc de «bescarsinet» [*bergansinet*], i al vers 9 eludeix el mot «tot».⁹

Malgrat les diferències que es poden presentar entre l'esmentada edició de Miquel Querol i la que aquí presento, en cap moment se li ha de treure el mèrit d'haver estat un pioner, juntament amb el pare David Pujol,¹⁰ d'estudiar, trans-

bé, adequant-ne les tessitures, donar a la *soprano* la part del *triple 1*; a la *contralto*, la del *triple 2*; al *tenor*, la de la *contralto*, a octava alta, i la del *tenor* passar-la als baixos en clau de sol.

9. Vegeu Miquel QUEROL I GAVALDÀ, *Cançoner català dels segles XVI-XVIII*, Barcelona, CSIC, 1979, col·l. «Monumentos de la Música Española», núm. XXXVII, p. 23-24, 30 i 80-89.

10. El pare David Pujol copia les obres de Joan Cererols del fons verduní mentre es trobava al santuari del Miracle (Solsonès) el 1932. Les referides obres de Cererols es troben transcrits a: Joan CEREROLS, *Obres completes*, transcripció, revisió i anotació de David Pujol, Abadia de Montserrat, Monestir de Montserrat, vol. II, 1931; vol. III, 1932; vol. IV, 1975, i vol. V, 1981. Aquest darrer volum, pòstum, però amb el pròleg a cura del mateix David Pujol de l'any 1978. Referent al pare David Pujol i el fons verduní, vegeu Josep M. SALIS I CLOS, *Les antifones marianes majors al M 1168 del «Fons Verdú» de la Biblioteca de Catalunya: aproximació al repertori litúrgic marià de finals del segle XVII a Catalunya*, vol. I, 2007, p. 84-88; Josep M. SALIS I CLOS, «El Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya. Trajectòria i problemàtica del trasllat», *Anuario Musical*, 64 (2009), p. 109-135; Josep M. SALIS I CLOS, *La música a l'arxiu parroquial de Santa Maria de Verdú: Segles XVII i XVIII*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs (en premsa).

criure i editar algunes de les obres del fons verduní que es troba a la Biblioteca de Catalunya. Concretament, i pel que fa a aquest *villancico* en qüestió, Miquel Querol fou el primer musicòleg a donar rellevància a l'obra que aquí es tracta, molt possiblement amb la intenció — tenint en compte el caràcter d'una música escrita en català i de l'excepcionalitat dels *villancicos* en aquesta llengua — d'ampliar el seu volum del *Cançoner català dels segles XVI-XVIII* inserint-hi una obra interessant i d'assequible interpretació musical per a molts dels cors del nostre país.

El *villancico* *Esta nit gloriosa* està escrit en cinc fulls (papers solts o particel·les) i es compon d'un a 4 en forma d'*estribillo* i *respuesta*, i de quinze *coplas a solo* i *respuesta a 4*, distribuint les parts en *tiple 1*, *tiple 2*, *contralto*, *tenor* i *acompañamiento*. El *villancico* s'enceta amb un breu diàleg entre els dos *tiples* passant a 4 a la *respuesta*. Les *coplas* s'alternen entre les parts de *tiple 1*, *tiple 2* i la del *contralto*. L'*acompañamiento* té la funció de continuar durant tota l'obra que, altrament, no presenta cap tipus de xifrat. En els papers de les veus — un per a cada veu — hi ha escrit al recto la part de l'*estribillo* i la *respuesta*, i al verso les *coplas* i la *respuesta*. La part que correspon al *tenor* presenta una diferència respecte a les altres, i és que, en el verso, només s'hi troba la *respuesta*. Pel que fa al cinquè full, la part de l'*acompañamiento*, aquest es troba fent la funció de portadella i s'hi resa: «*Villancico. A 4ro. Vozes En llengua / Catalana Para Navidad del / Maestro Franco. Salutat. / Esta nit Gloriosa / es de la Rnt. Comt. de Verdu.. 1763*». Al verso d'aquest paper s'hi troba la part de l'*acompañamiento*.

Una breu mirada a l'*estribillo* ens permet veure que disposa d'una frase, que es repeteix, i que té la particularitat de ser una melodia d'un regust molt popular, l'inici de la qual avui dia el podem trobar en l'incipit de nombroses obres de tall popular i tradicional.¹¹

11. A tall de mostra, vegeu els següents exemples: *La Pepa galana* (Lluís ALBERT, *Cançoner de l'Empordà*, Figueres, Brau, 1974, p. 54), *La mort de la núvia* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. XX, Barcelona, Ketres, 1980, p. 113), *La filla del carmesí* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. XXVI, Barcelona, Ketres, 1980, p. 133), *La cançó del rossinyol* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. XXVIII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 141), *La Pepa* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. XLIII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 211), *La pastorel·la* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 249), *Les set paraules* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LVI, Barcelona, Ketres, 1980, p. 267), *L'enamorat* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LVIII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 271), *Lo Noy de la Mare* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LXI, Barcelona, Ketres, 1980, p. 283), *Los segadors* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LXXV, Barcelona, Ketres, 1980, p. 349), *La flor del llorer* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LXXXII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 377), *Los vuit dolors* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. LXXXIII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 381), *Montanyes de Canigó* (Aureli CAPMANY, *Cançoner popular*, facsímil de l'edició de 1901 i 1913, vol. XCII, Barcelona, Ketres, 1980, p. 419), *Violet Sant Pere* (Montserrat BUSQUÉ I BARCELÓ, *Violet Sant Pau*, Montserrat, Publicacions l'Abadia de Montserrat, 1981, p. 11 i 42), *Ball de la candela* (Josep CRIVILLÉ, *Música tradicional catalana III: Danses*, Barcelona, Clivis, 1983, p. 298), *Lo mariner* (Francesc CAMPS I MERCADAL,

L'obra s'inicia amb la introducció a *solo* del *tiple 1*, seguit del *tiple 2* també a *solo* (compassos 1-24), seguint la *respuesta a 4* (compassos 25-66). Les *coplas* estan formades per divuit compassos a *solo*; un cop acabada cadascuna d'elles, els segueix la *respuesta a 4* (compassos 19-22). Cal destacar, a la vegada, que la melodia a *solo* de les *coplas* ens remet també a un cert aire de dansa, fet que ens apropa de nou a una música de caire més popularitzant.

Les quinze *coplas* estan repartides entre les parts de *tiple 1*, *tiple 2* i la *contralto*, quedant distribuïdes de la següent manera: *tiple 1* (*coplas* 1, 4, 7, 10 i 13); *tiple 2* (*coplas* 2, 5, 8, 11 i 14) i *contralto* (*coplas* 3, 6, 9, 12 i 15). Veiem, doncs, que sempre hi ha una successió simple i ordenada de les *coplas* en les mateixes veus — *tiple 1*, *tiple 2* i *contralto* —, és a dir, cada tres *coplas*. En aquest cas, però, la part del *tenor* no canta cap *copla*, i possiblement això sigui degut a la intencionalitat de donar un color més homogeni a les *coplas*. En el text es desprèn un fet que, si més no, esdevé curiós, i és que a l'*estribillo*, el *tiple 2* canta exactament «Anem totes alegres», fent una clara al·lusió al gènere femení, i, com s'ha dit, les *coplas* només les canten les veus «femenines», la part del *tenor* no hi intervé, evidentment, i, fent referència al text, és una elusió ben programada per part de Salvat. El *tenor* sí que intervé, però, en totes les *respuestas* a les *coplas*.

En les veus que interpreten les *coplas* es denoten clarament algunes diferències rítmiques i melòdiques, concretament es troben a les parts del *tiple 1* i *tiple 2* —la part del *contralto* és idèntica a la del *tiple 1* tant a l'*estribillo* com a la *respuesta* de les *coplas*, justament quan el text fa «Lam faralà, faralà lailà, anem allà». En

Cançons populars menorquines, Ciutadella, Institut Menorquí d'Estudis, 1987, p. 39), *Ball del ciri de Manlleu* (Joaquim MAIDEU, *Crestomatia de cançons tradicionals catalanes*, 2a ed., Barcelona, Eumo, 1994, p. 423), *A la torre xica* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 39); *El cabal del sastre* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 41), *Les nines de Maiol* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 64), *Déu vos guard, Josep* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 94), *La confessió* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 194), *El rector de Sant Cantí* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 455) i *A la mitja nit* (M. Antònia JUAN I NEBOT, *Cançoner del Ripollès*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, p. 459). La cançó tradicional que més semblança té amb la melodia del manuscrit que estem tractant és *El cabal del sastre* (Josep CRIVILLE, *Música tradicional catalana I: Infants*, Barcelona, Clivis, 1981, p. 102). L'inici de la melodia del *villancico* també es troba en diversos jocs infantils de la comarca de l'Urgell. Vegeu Francesca BARDAGÍ, *Jocs populars tradicionals a la comarca de l'Urgell*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, Museu Comarcal de l'Urgell, 2005. En aquest recull urgellenc trobem que, dels cinquanta-set jocs infantils que contenen música, deu s'inicien amb les primeres notes de l'incipit del *villancico*; curiosament, en la major part d'aquestes obres ludicomusicals es repeteix la tercera nota de la melodia. Aquests jocs infantils són els següents: *Una mata d'enciam*, *El mocadoret* / *Al davall del finestrot* / *La sabateta*, *Arri, arri*, *La bolanguera*, *Conillets amagar*, *Els ditets*, *Escarabat bum-bum*, *La gallina ponicana* / *La gallina ponecana*, *El ganxet* / *El guru-guru* i *Sota la llanterna* / *Sota la lluernà*. Vegeu Francesca BARDAGÍ, *Jocs populars tradicionals a la comarca de l'Urgell*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, Museu Comarcal de l'Urgell, 2005, p. 39, 113, 153, 156, 168, 174, 176, 179, 183 i 214.

aquest sentit, i seguint un ordre alfabètic, podem veure que a l'*estribillo* hi ha la següent successió: al *tiple 1*, a e a - e; al *tiple 2*, b a e - a; a la *contralto*, c c - a c, i al *tenor*, d d - e d. Pel que fa a les *coplas* número 1, 4, 7, 10 i 13, s'hi troba: *tiple 1*, a; *tiple 2*, b; *contralto*, c, i *tenor*, d. Mentre que a les *coplas* número 2, 5, 8, 11 i 14, s'hi troba: *tiple 1*, b; *tiple 2*, a; *contralto*, c, i *tenor*, d. Respecte a les *coplas* número 3, 6, 9, 12 i 15, s'hi troba: *tiple 1*, a; *tiple 2*, b; *contralto*, c, i *tenor*, d. Així doncs, aquesta distribució de les *respuestas* —«Lam faralà, faralà lailà, anem allà»— queda estructurada com segueix:

Estribillo

<i>Tiple 1</i>	a e a - e
<i>Tiple 2</i>	b a e - a
<i>Contralto</i>	c c - a c
<i>Tenor</i>	d d - e d

Coplas

	núm. 1, 4, 7, 10, 13	núm. 2, 5, 8, 11, 14	núm. 3, 6, 9, 12, 15
<i>Tiple 1</i>	a	b	a
<i>Tiple 2</i>	b	a	b
<i>Contralto</i>	c	c	c
<i>Tenor</i>	d	d	d

En aquesta ordenació es denota clarament que estem davant d'una diferenciació feta expressament entre totes les parts o veus tant de l'*estribillo* com de les respostes a les *coplas*. Aquest fet ens porta a pensar en la intencionalitat de Francesc Salvat de produir un «color» diferent per a les respostes —«Lam faralà, faralà lailà, anem allà».

Referent a la transcripció musical, cal esmentar només que, al compàs 7 de la part de l'*acompañamiento*, el manuscrit ens presenta una certa deformació en el suport i s'hi endevina una figura que en la transcripció queda resolta com una *semibreu* amb puntet. Al compàs 44 del *tiple 1*, en el manuscrit apareix una correcció per part del copista en què es veuen dues *semínimes* i, enmig d'elles, una *mínima*, fet que a la transcripció, tal i com ho demana el text, em porta a situar-hi el valor d'una blanca. A la vegada, al compàs 38 de la transcripció, concretament a la part del *tiple 2*, en el manuscrit apareix la nota re, i a la transcripció li correspondria un sol. Així doncs, tenint present la funció de dita nota en aquest punt i la seva relació amb la cadència, i per analogia, comparant-ho amb les notes que segueixen a les altres parts o veus, he optat per transcriure-hi un la.

La transcripció del text la presento amb les correccions adequades i amb la puntuació que li correspon actualment. Tot i així, he cregut convenient conservar algunes de les paraules originals que apareixen al text; aquestes, però, les presento en cursiva. Referent als criteris d'edició del text que he utilitzat en la transcripció, són els següents: 1) Adequació de les grafies: a les paraules que contenen la *b*, *v*, *u*,

se les ha adequat als termes actuals (*vaieta* → *baieta*; *conuent* → *convent*); tancament de la preposició *am* → *amb*; la doble essa, *ss*, té el mateix tractament que la *s*; la separació per mitjà d'un guionet del pronom al final de la paraula *-li*; el canvi de *a* → *e*, de *o* → *u*; l'acabament final de *ch* → *c*; canvi de *ch* → *x*; exclusió de la *t* a l'adverbi de temps *quan*; introducció de la *r* als verbs en infinitiu; canvi de *y* → *i*; adequació de *t* → *d* en els substantius; adequació de *y* → *j*; supressió de *h* enmig de dues vocals; inclusió de *t* davant *x*; canvi de *z* → *s*, i també amb els següents canvis: *s* → *ç*; *z* → *ç*, *s* → *z*; *c* → *ss*; *ñ* → *ny*, i *y* → *h*. 2) Conservació de les grafies existents: les paraules que no he modificat estan escrites en cursiva en el text, fet que dona a entendre que així està en el manuscrit (*Lam faralà faralà lailà*, i les dues paraules castellanes —*sombrero* i *ropilla*) entenen que per a la rima és més convenient deixar-les com estan a l'original. 3) Puntuació i abreujaments: la puntuació i accentuació l'he reescrita en els llocs on he cregut adequat, tant estructuralment com sintàcticament. Pel que fa als abreujaments que apareixen a l'original, cal destacar *q.* → *que*, *quel* → *que el*, *per ques* → *perquè és*, *quem an* → *que m'han*. 4) S'han suprimit els accents damunt de vocals soltes: és el cas de les vocals *á* i *ó*. Els canvis sorgits a partir de la regularització del text són els que a continuació s'exposen:

Estribillo i respuesta

<i>perlas</i>	perles	v. 3	<i>T 1</i>
<i>ab</i>	amb	v. 5	<i>T 1</i>
<i>y</i>	i	v. 6, 17, 18	<i>T 1, T 2, A, T</i>
<i>nuset</i>	nuet	v. 7	<i>T 2</i>
<i>anemlo</i>	anem-lo	v. 20	<i>T 2</i>
<i>puga</i>	pugui	v. 20	totes les veus
<i>abriga</i>	abrigar	v. 20	<i>T 2, A, T</i>
<i>layla</i>	lailà	v. 12, 15, 22	totes les veus

Coplas

<i>beuadero</i>	bavadero	v. 2	<i>T 1</i>
<i>llansolet</i>	llençolet	v. 2	<i>T 1</i>
<i>y</i>	i	v. 2, 26, 27, 50, 74, 76, 97	<i>T 1</i>
		v. 11, 13, 34, 35, 60, 108	<i>T 2</i>
		v. 20, 42, 44, 67, 90, 91, 115, 116	<i>A</i>
<i>vayeta</i>	baieta	v. 4	<i>T 1</i>
<i>crech</i>	crec	v. 5	<i>T 1</i>
<i>layla</i>	lailà	v. 7, 15, 23, 31, 39, 47, 55, 63, 71, 79, 87, 95, 103, 111, 119	totes les veus

<i>ab</i>	amb	v. 26, 52	T 1
		v. 10, 34, 84	T 2
		v. 18, 42, 45, 66,	
		68, 90	A
<i>capuchet</i>	caputxet	v. 11	T 2
<i>bescarsinet</i>	bergansinet	v. 12	T 2
<i>bresol</i>	bressol	v. 17	A
<i>tresponti</i>	traspontí	v. 18	A
<i>llansol</i>	llençol	v. 18	A
<i>mastegat</i>	mastegar	v. 21	A
<i>floch</i>	flocs	v. 27	T 1
<i>dotse</i>	dotze	v. 28	T 1
<i>quant</i>	quan	v. 29	T 1
		v. 37	T 2
		v. 21	A
<i>renta</i>	rentar	v. 29	T 1
<i>flasada</i>	flassada	v. 33	T 2
<i>topinet</i>	tupinet	v. 35	T 2
<i>noyet</i>	noiet	v. 36	T 2
<i>ya</i>	ja	v. 37	T 2
		v. 69	A
<i>chiulet</i>	xiulet	v. 41	A
<i>llansolets</i>	llençolets	v. 44	A
<i>fret</i>	fred	v. 45	A
<i>sayo</i>	saio	v. 50	T 1
<i>flochs</i>	flocs	v. 51	T 1
<i>tinga</i>	tingui	v. 53	T 1
<i>rosega</i>	rosegar	v. 53	T 1
<i>saya</i>	saia	v. 57	T 2
<i>ques</i>	que és	v. 58	T 2
<i>Gaya</i>	Gaia	v. 58	T 2
<i>deuantal</i>	davantall	v. 59	T 2
<i>per ques</i>	perquè es	v. 61, 85	T 2
<i>puga</i>	pugui	v. 61, 85	T 2
<i>apadezar</i>	apedaçar	v. 61	T 2
<i>pane</i>	paner	v. 66	A
<i>conuent</i>	convent	v. 67	A
<i>quinse</i>	quinze	v. 68	A
<i>pica</i>	picar	v. 69	A
<i>chocolate</i>	xocolata	v. 73	T 1
<i>tomate</i>	tomaquet	v. 74	T 1
<i>apit</i>	api	v. 75	T 1
<i>quel</i>	que el	v. 77	T 1
		v. 106	T 2

<i>acenta</i>	assentar	v. 85	T 2
<i>piñons</i>	pinyons	v. 90	A
<i>auellanes</i>	avellanes	v. 90	A
<i>groch</i>	groc	v. 91	A
<i>quequerequetch</i>	quequerequec	v. 92	A
<i>besa</i>	besar	v. 93	A
<i>balons</i>	valons	v. 97	T 1
<i>quem an</i>	que m'han	v. 98	T 1
<i>ques</i>	que és	v. 100	T 1
<i>texit</i>	teixit	v. 100	T 1
<i>muntera</i>	montera	v. 105	T 2
<i>de un</i>	d'un	v. 106	T 2
<i>Ceruera</i>	Cervera	v. 106	T 2
<i>Aixades</i>	Eixaders	v. 108	T 2
<i>ayr</i>	ahir	v. 109	T 2
<i>porta</i>	portar	v. 109	T 2
<i>olives</i>	olives	v. 114	A
<i>per quels</i>	perquè els	v. 116	A
<i>guanyem</i>	guanyem	v. 117	A

El text del *villancico* se'n presenta en deu versos hexasil·làbics a l'*estribillo* (6a, 6b, 6c, 6c, 6b, 6d, 6a, 6c, 6c, 6a), seguit de la *respuesta* de tres versos (5a, 6a, 4a). La segueixen quatre versos més, també hexasil·làbics (6e, 6a, 6a, 6a), i es clou l'*estribillo* amb la *respuesta* dels tres versos ja esmentats (5a, 6a, 4a). Cadascuna de les *coplas* està formada per cinc versos heptasil·làbics amb rima assonant cada dos (7f, 7f, 7g, 7g, 7a), i queda lliure el cinquè vers per enllaçar amb els tres de la *respuesta* (5a, 6a, 4a), i acabar, així, formant dues parelles més de versos amb el mateix final.

Un dels aspectes que més ressalta del *villancico Esta nit gloriosa* és la informació que aquest ens aporta. El contingut de les *coplas* ens descriu el típic fet nadalenc d'anar a adorar l'infant i dur-li diversos presents. Obsequis que, d'altra banda, ens apropen a l'ambient de qualsevol llar catalana de finals del segle XVII o primers del XVIII que tingués un infant nou nat o de curta vida, i ressalta alguns dels aspectes de la vida quotidiana de l'època en què es va compondre l'obra. Alguns dels mots que es presenten en el manuscrit avui dia encara es troben en plena vigència, mentre que d'altres estan ja completament en desús. El fet de poder conèixer aquests objectes tan habituals a les llars catalanes en l'època que estem tractant ens aproxima a la quotidianitat de la vida diària i a diversos aspectes de la cultura tradicional i popular, i ens mostra uns paraments —sobretot en vestimenta— molt comuns i usuals en la Catalunya del moment. Òbviament, cal considerar que els presents de l'adoració són elements coneguts a bastament pel poble i usats en la societat del moment —estris, menjar, indumentària— i que, sens dubte, esdevenen elements importants en les llars i en la vida quotidiana de l'infant nou nat o de poc temps.

Cal fixar-se, però, que en tot el *villancico* es fa constar sempre l'ofrena de l'objecte material —els presents— i que, en cap moment, el sentit del text traspas-

sa cap un terreny més espiritual i/o amb caire més religiós. Fins i tot, a l'última de les *coplas* es veu un cert sentit humorístic: oferir un tragueta a l'infant per obtenir el perdó diví, en aquest cas, de sant Victorià. Un altre sentit de figuració humorística traspua a l'inici de l'obra, quan diu: «anem totes alegres sens portar esquelles, anem-lo a adorar», és a dir, anem-hi totes sense fer soroll, i li portem coses en comú i en particular.

Els presents que apareixen a l'obra els podem classificar en cinc apartats ben diferenciats:

1) Alimentació

- Fruits: ametlles (v. 108), avellanes (v. 90), nous (v. 90) i olives (v. 114).
- Verdures: api (v. 75), pimentons (v. 74), tomàquet (v. 74) i verdura (v. 66).
- Càrnics: carn (v. 76).
- Elaborats partint de productes naturals: coca (v. 67), confitura (v. 65), cocarronets (v. 52), formatges (v. 115), orellanes (v. 89), pa de convent (v. 67), vi-net groc (v. 91) i xocolata (v. 73).

2) Aviram domèstic

Classificats tots ells com a aus de corral, ja siguin productors d'aliments —ous— o d'engreix per a un posterior sacrifici: gallines (v. 81), lloca (v. 68), perdius (v. 107) i polls (v. 68).

3) Estris de cuina

Com a recipients i estris: cullereta (v. 35), escudella (v. 34), plat (v. 34) i tupinet (v. 35).

4) De caire infantil

- Com a entreteniment i/o joc: bescarsinet (v. 12), campana (v. 13), escambell (v. 84) i xiulet (v. 41).
- Com a element per a col·locar-hi l'infant: bressol (v. 17).

5) Tèxtils

- Per vestir i abrigar: aguanetes (v. 10), baloneta (v. 3), bavadero (v. 2), capell (v. 11), caputxet (v. 11), coixins (v. 27), cotet (v. 1), faixa (v. 9), flassada (v. 33), flocs (v. 27), gambuix (v. 2), gorreta (v. 43), llana (v. 19), llençolet (v. 2), lligues (v. 26), mantellina (v. 4), mitgetes (v. 25), montera (v. 105), pitet (v. 42), *ropilla* (v. 97), sabatetes (v. 26), saia (v. 57), saio (v. 50), *sombrero* (v. 49) i tafetans (v. 27).
- Estris de costura: agulla (v. 60), davantal (v. 59), didal (v. 60) i eixugamans (v. 28).

Un altre aspecte rellevant de l'obra és que hi apareixen citades diverses localitats, curiosament, totes elles properes a Verdú —cal recordar que aquesta obra es trobava dipositada a l'arxiu parroquial d'aquesta vila. Algunes de les poblacions citades al *villancico* han tingut de sempre una certa importància, com ara Cer-

vera, mentre que d'altres, amb el pas del temps, s'han anat deshabitant, i actualment només se'n conserven algunes restes, com és el cas del llogarret dels Eixaders —al manuscrit, «Aixades».¹² Les poblacions que se citen en el *villancico* són: Omells de na Gaia, Ciutadilla, Belianes, Maldà, Cervera i Eixaders. Prescindint de l'actual traçat de vies de comunicació i passant pels camins de pas habituals en l'època, la distància que separa aquestes localitats de Verdú és: Omells de na Gaia, vint-i-tres quilòmetres; Ciutadilla, cinc; Belianes, disset; Maldà, tretze; Cervera, setze, i els Eixaders, disset, i en el centre de totes elles es troba la vila de Verdú (vegeu el plànol adjunt).

En el text del *villancico* se cita que s'oferirà a l'infant un seguit de regals o ofrenes, els quals sembla que hagin estat triats i portats expressament d'aquestes poblacions citades: dels Omells de na Gaia, «una saia»; de Ciutadilla, «valons i ropilla»; de Belianes, «sis canes» («d'un lindo drapet»); de Maldà, «cànem»; de Cervera, «una montera» («de drap»), i dels Eixaders, «ametlles». Òbviament, en aquest sentit ressalta la intencionalitat de triar unes poblacions que rimessin amb els objectes oferts a l'infant nat. Així doncs: Gaia = «saia»; Ciutadilla = «ropilla»; Belianes = «canes»; Maldà = «faralà»; Cervera = «montera», i *Aixades* (Eixaders) = «tres».

A més d'aquesta relació creada entre objecte i població, a la darrera *copla* apareix la figura de sant Victorià. En un primer moment, sembla ser un sant amb una devoció poc generalitzada en aquestes contrades on se situa el *villancico*, però el cert és que, durant els segles XVII i XVIII, a la vila de Barberà de la Conca (comarca de la Conca de Barberà), aquest sant gaudí d'una destacada popularitat deguda als seus atribuïts poders taumatúrgics.¹³ Valor afegit aquest, ja que, de manera indirecta, ens situa en una altra població relativament propera a Verdú, aquesta, però, a uns trenta quilòmetres (vegeu la situació de les poblacions esmentades en un plànol de 1705).

12. Els Eixaders fou una població molt petita de la qual avui dia només resten els murs d'algunes cases. Està situada entre les viles de Bellpuig i Belianes (Urgell), justament a la ribera del riu Corb. A primers de segle XIX fou agregada al municipi de Belianes, i a inicis del segle XX ja restava deshabitada.

13. A la vila de Barberà de la Conca es venerava sant Victorià des de molt temps endarrere, i se'l considerava un sant molt miracler. Al *Llibre de la Confraria de Sant Victorià* (sense data) de l'església parroquial de Barberà de la Conca, s'esmenta que el 1721 es va fer una processó en honor d'aquest sant per tal de demanar la pluja. Després de la processó, plogué tant que la població decidí de fer una capella i un retaule a dit sant. Vegeu Joan FUGUET I SANS, «Els escultors Espinalt de Sarra i el retaule de sant Victorià de Barberà de la Conca», *Aplec de Treballs*, núm. 3 (1981), p. 269-278. Sembla que sant Victorià, que visqué al segle VI, fou membre d'una noble família italiana. Recorregué Itàlia, i creuà els Alps passant cap a Borgonya, Provença i Aquitània. Posteriorment, travessà els Pirineus i arribà fins a Osca, creant arreu diversos monestirs i hospitals. Visqué en una cova, coneguda actualment com a *Peña Montañesa*, on portà una vida d'anacoreta. Ben aviat, i a causa de la seva «fama», molts dels seus seguidors anaren habitant les coves del voltant, i el visitaven els malalts i necessitats, a la vegada que els poderosos li demanaven consell. Els monjos del monestir de Sant Martín d'Asán (Osca) el convidaren a viure al cenobi nomenant-lo abat, i allí morí el 568. Després de la mort del sant, el monestir passà a anomenar-se *de San Victorian de Sobrarbe*. Aquest monestir es troba situat prop del riu Cinca, a la població de Los Molinos.

FIGURA 1. Plànol de 1705, on s'assenyalen les poblacions esmentades.

Tot seguit es presenta el text complet del *villancico*, així com també un ampli glossari dels termes que apareixen a l'obra —una norantena. Alguns d'aquests mots avui dia són ben coneguts i formen part del quefer diari de les nostres llars, bàsicament, referits al menjar (*plat, tomàquet, ametlles*, etc.). Ara bé, altres dels termes a dia d'avui estan en desús i podem dir que pertanyen a temps passats; són els que fan bàsicament referència a estris casolans i de vestuari (*atzarena, bergansinet, montera*, etc.). Un tercer apartat dels termes que es presenten sí que podem dir que són completament desconeguts i dels quals, avui, no trobem cap referència (*aguanetes, llimonet de carn, pa de convent*, etc.).

Aquest *villancico*, a més de ser una petita joia del nostre barroc musical, traspuja, com molt acertadament diu Miquel Querol, «una frescor, alegria i candor que es comuniquen fàcilment».¹⁴ Es tracta d'una composició apta, sens dubte, per a la majoria d'agrupacions corals de casa nostra i de fora d'ella de cara a una fàcil incorporació al repertori nadalenc dels cors. A part del seu valor purament musical i religiós, no es pot oblidar que es tracta d'una obra paralitúrgica i amb un clar

14. Miquel QUEROL I GAVALDÀ, *Cançoners català dels segles XVI-XVIII*, Barcelona, CSIC, 1979, col·l. «Monumentos de la Música Española», núm. XXXVII, p. 24.

sentit catequètic —l'adoració de l'infant Jesús—, ens apropa sense voler a les llars catalanes de finals del segle XVII i principis del XVIII, i ens aporta una destacada informació sobre alguns aspectes del quefer diari a l'entorn dels nadons de l'època. En el fons, el *villancico Esta nit gloriosa* esdevé un estret lligam entre la música «culta» del moment i certs aspectes de l'ambient tradicional i popular de la Catalunya del nostre passat.

Esta nit gloriosa

[*Estribillo i resposta*] a 4

Esta nit gloriosa és nat a un portal un minyó de perles, molt donós de veres, amb pobresa tal que entre un bou i un ase tot nuet està.	5
Anem totes alegres sens portar esquelles, anem-lo a adorar.	10
<i>Lam faralà, faralà lailà, anem allà.</i>	
<i>Lam faralà, faralà lailà, anem allà.</i>	15
I totes en comú i en particular, procurem-li roba que es pugui abrigar.	20
<i>Lam faralà, faralà lailà, anem allà.</i>	

[*Coplas a solo i resposta*] a 4

1a. Jo li portaré un cotet, bavadero i llençolet, de tela una baloneta, mantellina de baieta que crec molt bé li vindrà.	5
--	---

*Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà.*

2a. Jo li portaré una faixa
amb aguanetes de raixa, 10
un capell i un caputxet,
de plata un bergansinet,
i campana per tocar.

*Lam faralà,
faralà lailà, 15
anem allà.*

3a. Jo li portaré un bressol
amb son traspontí llençol,
de llana una bona pell 20
i de nous, tot un cistell
per quan mastegar voldrà.

*Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà.*

4a. Jo li portaré mitgetes 25
amb lligues i sabatetes,
coixins, flocs i tafatans,
deu o dotze eixugamans
per quan se voldrà rentar.

*Lam faralà, 30
faralà lailà,
anem allà.*

5a. Jo una flassada vermella
amb un plat i una escudella,
cullereta i tupinet, 35
per fer sopes al noiet
quan ja més grosset serà.

*Lam faralà,
faralà lailà, 40
anem allà.*

6a. Jo li portaré un xiulet
amb un gambuix i un pitet,
una gorreta galana
i alguns llençolets de llana

que amb ells del fred se riurà. 45
Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà.

7a. Jo li portaré un *sombrero*
 i un lindo saio vaquero 50
 que té per flocs artalets,
 amb alguns cocarronets
 que tingui per què rosegar.
Lam faralà,
faralà lailà, 55
anem allà.

8a. Jo li portaré una saia
 que és dels Omells de na Gaia,
 atzarena i davantal,
 una agulla i un didal 60
 perquè es pugui apedaçar.
Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà.

9a. Jo li portaré confitura 65
 amb un paner de verdura,
 un pa de convent i coca,
 quinze polls amb una lloca
 que ja estan per a picar.
Lam faralà, 70
faralà lailà,
anem allà.

10a. Jo li portaré xocolata,
 dos pimentons i un tomàquet;
 d'api un bon feixet 75
 i de carn un llimonet,
 si és cas que el puguem trobar.
Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà. 80

11a. Jo li portaré tres gallines,
 dos canes de puntes fines,
 quatre grosses de fusells

- amb sis o set escambells
perquè es pugui assentar. 85
*Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà.*
- 12a.** Jo li portaré orellanes
amb nous, pinyons i avellanes 90
i un flascó de vinet groc
que fa dir: *–Quequerequec!–*
al que molt lo sol besar.
*Lam faralà,
faralà lailà,* 95
anem allà.
- 13a.** Jo uns valons i *ropilla*
que m’han fet a Ciutadilla,
de un lindo drapet, sis canes,
que és teixit a les Belianes 100
del bon cànem de Maldà.
*Lam faralà,
faralà lailà,
anem allà.*
- 14a.** Jo li portaré una montera 105
d’un drap que el fan a Cervera;
de perdius, dues o tres,
i ametlles dels Aixaders
que ahir me les van portar.
Lam faralà, 110
*faralà lailà,
anem allà.*
- 15a.** Jo li portaré per postres
olives fetes a sostres,
molts formatges i molt bons 115
i un traguè perquè els perdons
guanyem de Sant Victorià.
*Lam faralà,
faralà lailà,*
anem allà. 120

GLOSSARI DE TERMES QUE ES TROBEN AL VILLANCICO

- agulla** (v. 60). 2. Barreta de metall, d'os, de fusta, etc., que té un cap terminat en punta, i l'altre proveït d'un forat o ull per a passar-hi un fil, un cordill, una veta, etc., que serveix per a cosir, brodar, teixir.¹⁵
- aguaneta** (al ms., *aguanetes*) (v. 10). (No he trobat cap definició sobre aquest terme.) Podria tractar-se d'una particular variant d'«anagües/enagües» → enagos. (*enagos*: Peça de vestir interior femenina consistent en una faldilla de roba blanca generalment amb farbalans.¹⁶ (*enagiues* f. pl.). Espècie de falda, generalment blanca, que les dones duen davall les faldilles.)¹⁷
- ametlla** (al ms., *amelles*) (v. 108). Llavor comestible de l'ametller.¹⁸
- artalet** (al ms., *artalets*) (v. 51). Coca d'ametlles farcida de confitura dolça que es fa per les festes, principalment, les de Nadal.¹⁹
- atzarena** (v. 59). Vestit llarg que duïen les dones. Sembla resultar fruit d'una confusió de síl·labes d'una *natzarena* (pròpiament gentilici *natzarè/-ena*, de Natzaret), que es documenta com a nom d'una túnica llarga de dona.²⁰ Vestit llarg i rodó que duïen les dones.²¹ Antiga vestidura femenina, llarga i rodona.²²
- avellana** (al ms., *auellanes*) (v. 90). Fruit de l'avellaner.²³
- baieta** (al ms., *vayeta*) (v. 4). Teixit fluix, tot de llana o també barrejat de llana i cotó, molt enfeltrat i cobert de pèl per una o per les dues cares.²⁴
- baloneta** (v. 3). Bala, paquet de mercaderies. Derivat de *baló*: bala petita de mercaderies.²⁵ Bala de mercaderies relativament petita.²⁶
- bavadero** (al ms., *beuadero*) (v. 2). *Bavador*: trosset de roba gruixudeta que posen davall el coll d'un infant perquè no s'embruti el vestit amb les baves o amb residus de menjar.²⁷
- bergansinet** (al ms., *bescarsinet*) (v. 12). Diminutiu de *bergansí*: peça de goma,

15. Vegeu Joan CARRERAS I MARTÍ (dir.), *Diccionari de la llengua catalana*, 7a ed., Barcelona, Gran Enciclopèdia Catalana, 1987, p. 75. En endavant, DLL.

16. Vegeu *Diccionari de la llengua catalana: Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, Palma de Mallorca i València, Edicions 3 i 4, Edicions 62, Editorial Moll, Enciclopèdia Catalana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 694. En endavant, DIEC.

17. Vegeu Anton Maria ALCOVER i Francesc de Borja MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, vol. 4, Palma de Mallorca, Moll, 1980, p. 823. En endavant, DCVB.

18. DLL, p. 105.

19. DCVB, vol. 2, p. 45.

20. Vegeu Joan COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. 1, Barcelona, Curial, 1981-1991, p. 498. En endavant, DECat.

21. DCVB, vol. 2, p. 137.

22. DLL, p. 182.

23. DLL, p. 191.

24. DCVB, vol. 2, p. 212.

25. DECat, vol. 1, p. 561.

26. DCVB, vol. 2, p. 239.

27. DCVB, vol. 2, p. 391.

d'os, de metall o d'altra matèria que posaven penjada amb una cadeneta al coll dels infants perquè la rosegessin i els facilités la dentició.²⁸

besar (v. 93). **1.** Petó. **2.** Tocar, arribar a estar en contacte.²⁹

bressol (al ms., *bresol*) (v. 17). Mot d'origen pre-romà que indica diverses menes de llit o jaç, o altre objecte de forma anàloga.³⁰ Bres per a infants.³¹ Llit d'infant al qual hom pot imprimir un moviment de balanceig, bres.³² Vegeu *tras-pontí*.

campana (v. 13). Instrument de percussió, de metall, en forma de vas rodó, d'amplària creixent devers la boca, les parets són percutides per un batall a l'interior o per un martell de l'exterior.³³

cànem (v. 101). Fibra tèxtil d'origen vegetal obtinguda de la planta del cànem.³⁴

cana (al ms., *canes*) (v. 82 i 99). *Drap*: **1.** Roba de cànem o de lli que s'usa principalment per a fer llençols i roba de davall. **2.** Tros de roba relativament petit i destinat a usos inferiors, secundaris o a ésser tirat per inútil. **3.** Cadascun dels trosos de tela que formen el vestit dels infants recent-nats o de molt poca edat.³⁵

capell (v. 11). Sinònim de *barret* i *sombrero* (castellanisme).³⁶ Peça que serveix per cobrir el cap i que es compon de cofa i ventalla més o menys ample.³⁷ Peça de vestir que serveix per cobrir el cap, consistent ordinàriament en un casquet més o menys alt, poc o molt fort, amb una vora o ala d'una amplada variable tot al voltant.³⁸

caputxet (al ms., *capuxet*) (v. 11). Caputxa petita.³⁹

carn (v. 76). **1. a)** Músculs del cos de l'home i dels animals (per oposició a ossos i pell), especialment quan no hi són incloses les vísceres.⁴⁰

cistell (v. 20). Recipient fet de joncs, canya, vímens, etc., entreteixits de base circular o ovalada, amb boca més ampla que la base i amb una ansa gran de banda a banda.⁴¹

coca (v. 67). Massa de farina pastada i cuita amb oli o saïm, de forma circular o ovalada aplanada, i a la qual solen afegir-se diversos ingredients (sucre, talls de carn, peix, fruites, verdura, mantega, etc.).⁴²

28. DCVB, vol. 2, p. 441.

29. DCVB, vol. 2, p. 452.

30. DECat, vol. II, p. 472.

31. DCVB, vol. 2, p. 664.

32. DLL, p. 263.

33. DLL, p. 296.

34. DLL, p. 300.

35. DCVB, vol. 4, p. 592.

36. DECat, vol. II, p. 527.

37. DCVB, vol. 2, p. 962.

38. DLL, p. 308.

39. DCVB, vol. 2, p. 991.

40. DLL, p. 323.

41. DCVB, vol. 3, p. 172.

42. DCVB, vol. 3, p. 242.

- cocarronet** (al ms., *cocarronets*) (v. 52). *Cocarró*: 1. Coca petita. 2. Cadascun dels trossos de pasta que tapen els talls de les coques enramades.⁴³
- coixí** (al ms., *coixins*) (v. 27). Sac de tela o altra matèria, cosit per tots costats i farcit de llana, palla, ploma, crin o altra matèria filamentosa i elàstica, que serveix per recolzar-hi blanament el cap, repenjar-hi l'esquena, tenir sota els braços o els peus, etc.⁴⁴
- confitura** (v. 65). Fruita confitada, especialment la que forma una pasta.⁴⁵
- cotet** (v. 1). Vestit popular i de naturalesa especial, en primer lloc, una peça per a infant, o bé aplicat a escolans i altres eclesiàstics.⁴⁶ Diminutiu de *cot*: vestit d'abric que es portava antigament.⁴⁷
- cullereta** (v. 35). 1. a) Cullera petita.⁴⁸ I Instrument de metall o de fusta generalment, que consisteix en una petita pala còncava i ordinàriament oval, amb un mànec, la qual s'empra per a prendre el contingut d'un recipient i portar-lo a un altre recipient o a la boca de les persones, que se'n serveixen per a menjar substàncies líquides o semilíquides.⁴⁹
- davant** (v. 59). Peça de vestir que generalment cobreix el davant del cos per resguardar el vestit.⁵⁰
- didal** (v. 60). Peça tubular de metall o d'altre material dur, a vegades tancada en un extrem per un casquet esfèric i generalment coberta per tot de clotets, dins la qual es fica el cap del dit que pitja l'agulla en cosir, per tal de protegir-lo contra la pressió dolorosa del cap de l'agulla.⁵¹
- donós** (v. 4 de *estribillo*). Bell i graciós.⁵² *Donari*: català antic, equivalent a «airositat».⁵³
- drap** (v. 106). 1. Roba o teixit de qualsevol mena.⁵⁴ 2. Roba de canem o de lli, que s'usa principalment per a fer llençols, i roba de davall. 3. Tros de roba (destinat a vestit, ornat, etc.). [...] 5. Cadascun dels trossos de tela que formen el vestit dels infants recent-nats o de molt poca edat; en plural *draps*, designant el conjunt dels bolquers.⁵⁵
- drapet** (v. 99). Diminutiu de *drap*.⁵⁶ *Drap*: roba o teixit de qualsevol mena.⁵⁷ *Drapet*.⁵⁸

43. DCVB, vol. 3, p. 244.

44. DCVB, vol. 3, p. 260.

45. DCVB, vol. 3, p. 391.

46. DECat, vol. II, p. 1007.

47. DCVB, vol. 3, p. 670.

48. DLL, p. 459.

49. DCVB, vol. 3, p. 849.

50. DLL, p. 469.

51. DCVB, vol. 4, p. 413.

52. DCVB, vol. 4, p. 586.

53. DECat, vol. III, p. 26.

54. DCVB, vol. 4, p. 592.

55. DCVB, vol. 4, p. 593.

56. DCVB, vol. 4, p. 595.

57. DCVB, vol. 4, p. 593.

58. DLL, p. 556.

- eixugamans** (v. 28). Cadascun dels trossos de tela que formen el vestit dels infants recent-nats o de molt poca edat; s'usa molt en plural. *Drap*: designant el conjunt de bolquers.⁵⁹ *Drap* per eixugar les mans.⁶⁰
- escambell** (al ms., *escambells*) (v. 84). Seient petit sense braços ni respatlles.⁶¹ Seient petit sense braços ni respatlles i a vegades sense petges. Castellà: *taburete*, *banqueta*.⁶² Tamboret.⁶³
- escudella** (v. 34). Vas de terrissa, pisa, etc., en forma de casquet esfèric, on hom serveix la sopa, el brou, etc.⁶⁴ **1.** Plat fondo en forma de casquet esfèric, generalment sense anses, que serveix per a menjar la minestra o cuinat entre gent rústica. **2.** Recipient fondo, de forma semiesfèrica o aproximadament semioval de cabuda variable però inferior a un litre, que serveix per a prendre brou, llet, cafè, te, etc.⁶⁵
- esquella** (al ms., *esquelles*) (v. 9 de l'*estribillo*). Espècie de campana petita que hom posa al coll dels caps de bestiar que guien un ramat.⁶⁶ **1.** Campana portàtil o relativament petita que servia per a donar senyal d'un acte religiós, per a tocar alarma, etc. **2.** Campana petita, cilíndrica o quasi cilíndrica, com les que porten penjades pel coll els bous, cabres i altres animals que guien un ramat.⁶⁷
- faixa** (v. 9). **1.** Peça de roba molt més llarga que ample que serveix per cenyir el cos per la cintura donant-li dues o més voltes, sia per estrènyer el cos, sia per subjectar els calçons o altres peces de vestir. **2.** La que es posa als infants per defensar-los el cos o per subjectar-los els bolquers.⁶⁸
- feixet** (v. 75). Cert nombre de tiges, de branquillons, de bastons, etc., disposats paral·lelament i lligats ensem.⁶⁹ *Feix* petit: Conjunt de coses aplegades i lligades una al costat d'una altra i lligades perquè no se separin.⁷⁰
- flascó** (v. 91). Vas petit de coll estret per a tenir-hi líquids o pólvores.⁷¹ Vas petit de coll estret, fet de vidre, porcellana, metall o couro, per a tenir-hi líquids o pólvores.⁷²
- flassada** (al ms., *flasada*) (v. 33). Peça quadrangular teixida de llana o de cotó, generalment amb ratlles de diferent color, que hom usa com a tapall de llit.⁷³

59. DCVB, vol. 4, p. 599.

60. DCVB, vol. 4, p. 680.

61. DLL, p. 670.

62. DCVB, vol. 5, p. 201.

63. DLL, p. 635.

64. DLL, p. 648.

65. DCVB, vol. 5, p. 314.

66. DLL, p. 668.

67. DCVB, vol. 5, p. 465.

68. DCVB, vol. 5, p. 700.

69. DLL, p. 720.

70. DCVB, vol. 5, p. 779.

71. DLL, p. 743.

72. DCVB, vol. 5, p. 909.

73. DCVB, vol. 5, p. 910.

- floc** (al ms., *flocbs*) (v. 27 i 51). 1. Petita porció de llana, cotó, seda o altra matèria tèxtil. 2. Cadascun dels fils o cordons adherits i penjats a la vorera d'un vestit, cortina o altra peça de roba, a la qual serveixen d'adorn. 3. Conjunt de fils units per un cap que serveixen d'adorn. 4. Veta lligada formant baga, sia per a subjectar, sia per adornar una peça de vestir. 8. Encenalls, porcions molt primes de fusta o altra matèria arrencades en ribotejar o llavorar.⁷⁴
- formatge** (al ms., *formatges*) (v. 115). 1. a) Producte elaborat a partir de la quallada de la llet o bé de la desnatada o de l'enriquida amb nata (greix de llet).⁷⁵
1. Producte alimentici que s'obté coagulant la llet, esprement-ne el serigot i consolidant la massa presa.⁷⁶
- fusell** (al ms., *fusells*) (v. 83). Boixet de fer randa [punta].⁷⁷ Boixets del coixí de punta.⁷⁸
- galana** (v. 43). Que captiva per les seves gràcies, pels seus encants.⁷⁹ Bell i graciós; que captiva per les seves gràcies o encants.⁸⁰
- gallina** (al ms., *gallines*) (v. 81). 1. a) Nom comú de la femella de diverses espècies d'ocells de l'ordre dels *fasianiformes*. Cal esmentar-ne la gallina domèstica (o simplement gallina), la femella del gall.⁸¹ 1. Au femella de l'espècie «*Gallus domesticus*», que es distingeix del gall per esser més petita, tenint també més petita la cresta i estar generalment mancada d'esperons.⁸²
- gambuix** (v. 42). 1. Mocador de cap.⁸³ 2. *Capçó*: gorreta que hom posa a les criatures acabades de néixer.⁸⁴
- gorra** (al ms., *gorreta*) (v. 43). a. Lligadura de tela, pell o punt, sense ales ni copa, generalment amb visera. b. Peça de tela o punt que s'adapta al cap i va lligada sota la barba.⁸⁵ Diminutiu de *gorra*. a. *Gorreta de caure*: gorra de cop.⁸⁶
- grossa** (al ms., *grosses*) (v. 83). Conjunt de dotze dotzenes.⁸⁷
- lindo** (v. 50 i 99). Vegeu *lindós-osa*: Bell, agradable a la vista, bo, exquisit, primorós.⁸⁸
- llana** (v. 19). Part més exterior i pelosa que cobreix el cos de les ovelles i moltons; fibra tèxtil que en procedeix, i teixit fet amb aquesta fibra.⁸⁹
- llençolet** (al ms., *llansolets*) (v. 2 i 18). Diminutiu de *llençol*. Especial peça de llarg

74. DCVB, vol. 5, p. 918.

75. DLL, p. 757.

76. DCVB, vol. 5, p. 984.

77. DCVB, vol. 6, p. 101.

78. DECat, vol. iv, p. 239.

79. DLL, p. 780.

80. DCVB, vol. 6, p. 125.

81. DLL, p. 783.

82. DCVB, vol. 6, p. 151.

83. DLL, p. 785.

84. DLL, p. 308.

85. DLL, p. 808.

86. DCVB, vol. 6, p. 345.

87. DCVB, vol. 6, p. 422.

88. DCVB, vol. 6, p. 875.

89. DCVB, vol. 6, p. 888.

amb què s'embolica un infant menut des de la cintura en avall, i que està en contacte amb el cos de l'infant.⁹⁰

lliga (al ms., *lligues*) (v. 26). Veta o tireta de lligar els calçons de sota del genoll.⁹¹ Vegeu *lligacama*. Cinta, cordó elàstic, etc., amb què se subjecten a la cama o cuixa els mitjons o les mitges per evitar que lleneguïn cames avall.⁹²

llimonet (v. 76). (Es desconeix el significat d'aquest terme però possiblement, en el context en què es troba, potser podia tractar-se d'algun tipus de mesura: *llimonet de carn*.)

lloca (v. 68). Femella d'aviram, especialment gallina, que cova i cria els polls.⁹³ Gallina que cova.⁹⁴

mantellina (v. 4). Peça de roba fina o de blonda, amb què les dones es cobreixen el cap i l'esquena per anar a missa o altres funcions religioses.⁹⁵

mitgeta (al ms., *mitgetes*) (v. 25). Diminutiu de *mitja*. *Mitja*: peça de vestir que cobreix el peu i la cama, ajustant-se al contorn d'aquesta, generalment fins més amunt del genoll.⁹⁶

montera (al ms., *muntera*) (v. 105). Capell d'ales amples que s'usava entre els segles XVII i XIX.⁹⁷

nou (al ms., *nous*) (v. 90). **1. a** Fruit de la noguera.⁹⁸ **1.** Fruit del noguer, de forma globosa, de tres a quatre cm de diàmetre major, amb clovella dura i el bessó dividit en dues meitats (grells o grills) separades per un tabic prim.⁹⁹

nuet (al ms., *nuset*) (v. 7 de l'*estribillo*). Nu, sense vestit o cobertura.¹⁰⁰

oliva (al ms., *oliues*) (v. 114). **1.** Fruit en drupa de l'olivera.¹⁰¹ **1.** Fruit de l'olivera, més o menys rodonenc, que s'usa com a aliment per a menjar-se sencer o com a productori de l'oli en virtut de la pressió.¹⁰²

orellana (al ms., *orellanes*) (v. 89). Tros de préssec, albercoc o pera, tallat en forma de cinta i assecat.¹⁰³ Tallada de poma, de pera o de préssec assecada al sol i torrada al forn per a menjar-la a l'hivern, sia com a condiment en viandes, sia com a postre.¹⁰⁴

pa de convent (v. 67).¹⁰⁵ (Se'n desconeix el significat, tot i que podria tractar-se

90. DCVB, vol. 6, p. 941.

91. DCVB, vol. 7, p. 9.

92. DCVB, vol. 7, p. 10.

93. DLL, p. 951.

94. DCVB, vol. 7, p. 40.

95. DCVB, vol. 7, p. 212.

96. DCVB, vol. 7, p. 463.

97. DCVB, vol. 7, p. 657.

98. DLL, p. 1084.

99. DCVB, vol. 7, p. 793.

100. DCVB, vol. 7, p. 806.

101. DLL, p. 1102.

102. DCVB, vol. 7, p. 890.

103. DLL, p. 1112.

104. DCVB, vol. 8, p. 37.

105. DCVB, vol. 8, p. 89-97.

d'algun tipus de pa molt concret, possiblement de millor qualitat que el pa més comú entre la població.)

paner (v. 66). Cistell.¹⁰⁶ Recipient fet de vímet, esquerdes de canyes o joncs entreteixits, de forma troncocònica invertida, generalment amb una ansa de banda a banda, i que serveix originàriament per a tenir pa i també per a portar fruita, roba, etc.¹⁰⁷

pell (v. 19). 1. Membrana exterior que recobreix el cos de l'home i dels animals. 2. b) Porció de dita membrana, sobretot d'ovella o de cabra, emprada com a catifa, com a seient, com a peça d'abric, com a part d'un objecte, com a peça per fer alguna cosa.¹⁰⁸

perdiu (al ms., *perdius*) (v. 107). 1. a) Ocell de l'ordre dels fasiàniformes i de la família dels fasiànids (*Alectoris rufa*), de plomatge conspicu de colors gris rogenc, blanc, negre i vermell, gregari, sedentari i apreciadíssim com a peça culinària i de caça.¹⁰⁹

perla (al ms., *perlas*) (v. 3 de l'*estribillo*). Allò que sembla perfecte o molt excel·lent en el seu gènere.¹¹⁰ 3. fig. Persona o cosa excel·lent, que avantatja les altres amb exquisidesa.¹¹¹

pimentó (al ms., *pimentons*) (v. 74). Pebre.¹¹² Pebre, fruit de la pebrera.¹¹³

pinyó (al ms., *pinyons*) (v. 90). 1. a) Llavor del pi.¹¹⁴ 1. Llavor del pi, de forma el·lipsoïdal i clofolla molt dura.¹¹⁵

pitet (v. 42). Tros de tela que es posa penjat davant del pit, especialment d'un infant menut, per evitar que s'embruti amb el menjar, amb les bavalles, etc.¹¹⁶

plat (v. 34). 1. Peça de terrissa, de vidre, de metall, o altra matèria dura, en forma de disc amb la vora un poc alçada tot al voltant formant una concavitat de poca fondària, que serveix per a posar-hi una porció de cosa comestible destinada al consum d'una persona.¹¹⁷

poll (v. 68). 1. Ocell petit, nat de poc temps, i especialment el petit de la gallina.¹¹⁸

quequerequec (al ms., *quequerequetch*) (v. 92). Cant del gall. Onomatopeia del cant del gall.¹¹⁹

106. DLL, p. 1137.

107. DCVB, vol. 8, p. 176.

108. DCVB, vol. 8, p. 402.

109. DLL, p. 1177.

110. DLL, p. 1182.

111. DCVB, vol. 8, p. 479.

112. DLL, p. 1198.

113. DCVB, vol. 8, p. 580.

114. DLL, p. 1200.

115. DCVB, vol. 8, p. 594.

116. DCVB, vol. 8, p. 612.

117. DCVB, vol. 8, p. 650.

118. DCVB, vol. 8, p. 717.

119. DCVB, vol. 9, p. 42. (Figuradament es podria tractar del soroll que es fa en xerricar quan es beu a galet, d'un canti o d'un porró. Altrament, i també en sentit figurat, i en el context en què es troba, ben bé es podria referir al quequeig que fan els embriacs quan parlen.)

- raixa** (v. 10). Tela de bona qualitat, que apareix documentada des del segle XVI fins al XVIII.¹²⁰
- ropilla** (v. 97) ant. (castellanisme). Peça de vestir curta, amb mànigues, que es portava ajustada a mitjan cos sobre el gipó; s'usava en els segles XVI-XVIII.¹²¹ Vestidura corta con mangas y brahones, de los cuales pendían regularmente otras mangas sueltas o perdidas, y se vestía ajustada al medio cuerpo sobre el jubón.¹²²
- sabata** (al ms., *sabatetes*) (v. 26). **1. a** Calçat de cuir, feltre o altra matèria que cobreix el peu i eventualment el turmell, amb sola de cuir, de goma, etc.¹²³
- saia** (al ms., *saya*) (v. 57). **saio** (al ms., *sayo*) (v. 50). **1.** ant. Tela prima, feta de diverses matèries i que servia per a fer calces i peces de vestir lleugeres. **2.** Túnica talar que usaven els homes i les dones.¹²⁴ (castellanisme) **1.** Peça de vestir que cobria el cos des del coll fins més avall de la cintura, i era ampla i sense botons. **2.** Vesta llarga o túnica de nen petit; el segon vestit que es posa a les criatures, o sia, el que els posen en treure'ls la bandola.¹²⁵ (*bandola*: vesta llarga de llana que és la que va damunt de tot de la roba dels infants de pit.)¹²⁶
- sombrero** (v. 49) (castellanisme). *Capell*.¹²⁷
- sopa** (al ms., *sopes*) (v. 36). **a.** Tros de pa xopat de brou o d'altre líquid. **b.** Plat fet amb pa tallat a llesquetes fines, a trossets, bullit o escaldat amb brou o amb un altre líquid, aigua assaonada, llet, vi, etc.¹²⁸ **1.** Tros de pa xopat en un líquid. **2.** Menja feta de pa tallat a llesques o trossets, bullit o escaldat amb brou o altre líquid.¹²⁹
- sostre** (al ms., *sostres*) (v. 114). De les coses que estan posades les unes sobre les altres, les que estan en un mateix pla horitzontal, en una mateixa de les zones horitzontals en què estan separades per alguna cosa.¹³⁰ Conjunt de coses posades en un mateix pla horitzontal i en relació a altres situades horitzontalment més amunt o més avall.¹³¹
- tafetà** (al ms., *tafatans*) (v. 27) (ant. escrit *tafatà*). Lligat de plana; tela fina de seda llisa i llustrosa.¹³² Vegeu última definició de *flocs*. **1. a** Lligat, anomenat també *de plana*, de dos fils de curs tant per ordit com per trama. És el lligat més

120. DCVB, vol. 9, p. 107.

121. DCVB, vol. 9, p. 570.

122. Vegeu *Diccionario de la lengua castellana*, 21a ed., Madrid, Real Academia de la Lengua, 1992, p. 1284.

123. DLL, p. 1397.

124. DCVB, vol. 9, p. 673.

125. DCVB, vol. 9, p. 675.

126. DCVB, vol. 2, p. 265.

127. DCVB, vol. 9, p. 1009.

128. DLL, p. 1471.

129. DCVB, vol. 10, p. 6.

130. DLL, p. 1474.

131. DCVB, vol. 10, p. 28.

132. DCVB, vol. 10, p. 100.

- simple. **b**) Tela fina de seda, llisa i llustrosa, amb lligat de tafetà, ordit d'organdí i trama de seda tenyida en madeixa, anomenada també *glacé*. **3**. Encenall, floc de fusta ribotejada.¹³³
- tela** (v. 3). Material obrat amb fils entrellaçats, que té una llargada i amplària considerable i un gruix molt petit.¹³⁴
- tomàquet** (al ms., *tomate*) (v. 74). **1**. Fruit en baia de la tomaquera.¹³⁵
- traquet** (v. 116). Tirada de beguda curta.¹³⁶ Diminutiu de *trago*. [*Trago*]: (castellanisme) Tirada curta de vi, d'aigua o d'un altre líquid que es beu.¹³⁷
- traspontí** (al ms., *trespontí*) (v. 18). Cadascun dels matalassets de l'amplària d'un llit que hom posa, generalment en nombre de tres, al dessota del matalàs o dels matalassos del llit.¹³⁸ Marfegó o matalàs prim i petit.¹³⁹ (Variants) *Traspontí*, *estrapontí*, *trespontí*.¹⁴⁰
- tupinet** (*tupí* o *topí*) (al mn., *topinet*) (v. 35). **a**. Olla petita d'una sola nansa. [...] on hom solia guardar confitat el porc. **b**. Conjunt de trossos de carn de porc cuita i confitada en oli o llard.¹⁴¹ **1**. Olla petita amb una sola ansa. [*Tupina* o *topina*]: **1**. Atuell de la mateixa forma que el *tupí* i que en unes comarques només té una ansa i a altres en té dues, i serveix per a tenir-hi confitat de porc. **2**. Conjunt de trossos de carn de porc o altre animal cuits i confitats en oli o llard.¹⁴²
- való** (al ms., *balons*) (v. 97). Espècie de calces curtes que duen els pagesos de la Ribera d'Ebre i d'Aragó. Van ser introduïts a Espanya pels cortesans provinents de Valònia que acompanyaven l'emperador Carles I.¹⁴³ Baló, deriv. *való*. *Valons*: calçons, pantaló que només cobreix les cuixes (Pallars, Ribagorça, Urgell, Baix Aragó, Terra Alta, Tortosa). **2**. Pantalons molt ruats a la trinxà, llargs fins als turmells i estrets de baix.¹⁴⁴
- vaquero** (v. 50). Vesta llarga que cobreix els bolquers d'un infant. **a**. En el segle XVII es deia *vaquero* una mena de cota que portaven els homes.¹⁴⁵
- veres** (v. 4 de l'*estribillo*). *De veres*. Vegeu *ver*.¹⁴⁶ [*ver*]: **1**. Conforme a la veritat, que expressa veritat.¹⁴⁷
- verdura** (v. 66). **1**. Nom genèric de les hortalisses que hom conrea per aprofitar-

133. DLL, p. 1495.

134. DCVB, vol. 10, p. 194.

135. DLL, p. 1547.

136. DLL, p. 1559.

137. DCVB, vol. 10, p. 423.

138. DLL, p. 1567.

139. DCVB, vol. 10, p. 455.

140. DECat, vol. VIII, p. 722.

141. DLL, p. 1592.

142. DCVB, vol. 10, p. 577.

143. DECat, vol. IX, p. 136.

144. DCVB, vol. 10, p. 654.

145. DCVB, vol. 10, p. 668.

146. DCVB, vol. 10, p. 735.

147. DCVB, vol. 10, p. 723.

ne les fulles i tiges tendres o les inflorescències, i que es mengen fresques en amanides, o també cuites. **2.** Llegums verds.¹⁴⁸

vinet groc (v. 91). **a.** Vi flac de poc grau. **b.** Vi que hom troba molt bo.¹⁴⁹ **1.** Vi agradable. **2.** Vi fluix, de poc grau.¹⁵⁰

xiulet (al ms., *chiulet*) (v. 41). Peça que hi ha al capdavant de la pitera d'una camisa per a enganxar-la amb un trau al botó dels calçotets.¹⁵¹

xocolata (al ms., *chocolate*) (v. 73). **1. a)** Producte alimentari obtingut barrejant íntimament quantitats variables de pasta de cacau o cacau refinat en pols i sucre finament polvoritzat (s'hi pot afegir mantega de cacau).¹⁵² **1.** Pasta composta de cacau, sucre i canyella, i beguda que es fa dissolent i bullint dita pasta.¹⁵³

148. DLL, p. 1627.

149. DLL, p. 1640.

150. DCVB, vol. 10, p. 820.

151. DCVB, vol. 10, p. 954.

152. DLL, p. 1668.

153. DCVB, vol. 10, p. 958.

E: Bbc, Fons Verdú, M.1637-1/8
 Villancico a 4 voces en llengua Catalana
 para Navidad del Maestro Francisco Salvat

Esta nit gloriosa, a 4

Francesc Salvat (†1720)

Tiple 1° del 1er V. del Villancico para Navidad
Esta nit gloriosa es Nativitat

Tiple 2° del 1er V. del Villancico para Navidad
Que en esta nit ja naixen els reis

Contralto del 1er V. del Villancico para Navidad
Les fan la gloria

Tenor del 1er V. del Villancico para Navidad
Les fan la gloria

Acrompto del 1er V. del Villancico para Navidad
Esta nit gloriosa es Nativitat

Solo a 4 [ESTRIBILLO]

Tiple 1° Es - ta nit glo - rio - sa és nat aun por - tal un mi -

Tiple 2°

Contralto

Tenor

Acrompto.

* Esta nit gloriosa és nat a un portal

[S 1] -nyó de per - les molt do - nós de ve - res, amb po - bre - sa tal,

[S 2] *Solo* Queen - treun bou iun

[A]

[T]

[accomp.] ** ***

* Text sense aplicar
 ** Al ms., semibreu amb puntet
 *** Falta al ms., per analogia amb el c.18

Transcripció: Josep M. Salis i Clos

15

[S 1]

[S 2] a - se tot nu - et es - tà. A - nem to - tes a - le - gres sens por - tar es - que - lles, a - nem -

[A]

[T]

[acomp.]

20 25

[S 1] Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a -

[S 2] -loa - do - rar. Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà. Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a -

[A] Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a -

[T] Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a -

[acomp.]

30

[S 1] - llà. Lam fá - ra - là, fá - ra - là lai - là, a - nem a - llà. I to - tes en co - mú ien par -

[S 2] - llà. Lam fá - ra - là, fá - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[A] - llà. Lam fá - ra - là, fá - ra - là lai - là, a - nem a - llà. I to - tes en co -

[T] - llà. Lam fá - ra - là, fá - ra - là lai - là, a - nem a - llà. I

[accomp.]

35

[S 1] - ti - cu - lar, ien par - ti - cu - lar, ien par - ti - cu - lar, i to - tes en co -

[S 2] I to - tes en co - mú ien par - ti - cu - lar, i to - tes en co -

[A] - mú ien par - ti - cu - lar, en co - mú ien par - ti - cu - lar, i to - tes en co -

[T] to - tes en co - mú ien par - ti - cu - lar, ien par - ti - cu - lar, i to - tes en co -

[accomp.]

* Al ms., un Re, a la transcripció hauria de ser un Sol

40 * 45

[S 1] - mú ien par - ti - cu - lar, pro - cu - rem - li ro - ba quees pu - guí - a - bri - gar, quees

[S 2] - mú ien par - ti - cu - lar, pro - cu - rem - li ro - ba quees pu - guí - a - bri - gar, quees

[A] - mú ien par - ti - cu - lar, pro - cu - rem - li ro -

[T] - mú ien par - ti - cu - lar, pro - cu - rem - li ro - ba quees

[acomp.]

50

[S 1] pu - guí - a - bri - gar, pro - cu - rem - li ro - ba quees pu - guí - a - bri - gar, quees pu - guí - a - bri -

[S 2] pu - guí - a - bri - gar, quees pu - guí - a - bri - gar, quees pu - guí - a - bri -

[A] - ba quees pu - guí - a - bri - gar, quees pu - guí - a - bri - gar, quees pu - guí - a - bri -

[T] pu - guí - a - bri - gar, pro - cu - rem - li ro - ba quees pu - guí - a - bri - gar, quees pu - guí - a - bri -

[acomp.]

* Al ms., ♪♪

55

[S 1] - gar. Lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà,

[S 2] - gar. Lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà,

[A] - gar. Lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a -

[T] - gar. Lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a -

[acomp.]

60 65

[S 1] lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà, lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà.

[S 2] lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà, lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà.

[A] - llà, lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà, lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà.

[T] - llà, lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà, lam fá-ra - là, fá-ra-là lai - là, a-nem a - llà.

[acomp.]

* Text sense aplicar * Lam faralà, faralà laià, anem allà

COPLAS a Solo y a 4 (1a, 4a, 7a, 10a i 13a)

Copla 1a
3/4
Jo li por ta ré un co tet

Copla 4a
3/4
Jo li por ta ré un co tet

Copla 7a
3/4
Jo li por ta ré un co tet

Copla 10a
3/4
Jo li por ta ré un co tet

Copla 13a
3/4
Jo li por ta ré un co tet

Solo

[S 1] [1a] Jo li por - ta - ré un co - tet,

[S 2]

[A]

[T]

[acomp.]

* [1a] Jo li portaré un coet

5 10

[S 1] ba - va - de - ro i llen - ço - let de te - lau - na -

[S 2]

[A]

[T]

[acomp.]

* Text sense aplicar

[S 1] *15*
 ba - lo - ne - ta, man - te - lli - na de ba - ie - ta que

[S 2]

[A]

[T]

[acomp.]

RESPUESTA a 4 [C] (♩ = ♩)

[S 1] *20*
 crec molt bé li vin - drà. Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[S 2]
 Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[A]
 Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[T]
 Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[acomp.]

* Text sense aplicar * Lam faralà, faralà lailà, anem allà

4a
 Jo li portaré mitgetes
 amb lligues i sabatetes,
 coixins, flocs i tafatans
 deu o dotze eixugamans
 per quan se voldrà rentar.

7a
 Jo li portaré un sombrero
 i un lindo saio vaquero,
 que té per flocs artalets,
 amb alguns cocarronets
 que tingui per rosegar.

10a
 Jo li portaré xocolata,
 dos pimentons i un tomaquet
 d'api un bon feixet
 i de carn un llimonet,
 si es cas que el puguem trobar.

13a
 Jo un valons i ropilla
 que m'han fet a Ciutadilla,
 de un lindo drapet, sis canes,
 que és teixit a les Belianes,
 del bon cànem de Maldà.

COPLAS a Solo y a 4 (2a, 5a, 8a, 11a i 14a)

*Requiescat in pace. La Copla 1a al 4ta.
Lento. Cant. Solo. 3/4*

[S 1]

*Plus elle =
2da Le 11ta porta - ra*

[S 2] *Solo*
[2a] Jo li por - ta - réu - na fai - xa

*Requiescat in pace. La Copla 2a al 4ta.
Lento. Cant. Solo. 3/4*

[A]

*Requiescat in pace. La Copla 3a al 4ta.
Lento. Cant. Solo. 3/4*

[T]

*Copla 11^a al 14^a.
Lento. Cant. Solo. 3/4* [acomp.]

5 10

[S 1]

[S 2] amb a - gua - ne - tes de rai - xa, un ca - pell iun

[A]

[T]

[acomp.]

15

[S 1]

[S 2] ca - put - xet, de pla - taun ber - gan - si - net, i cam -

[A]

[T]

[acomp.]

RESPUESTA a 4 [C] (♩ = ♩)

20

[S 1] Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[S 2] - pa - na per to - - - car. Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[A] Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[T] Lam fa - ra - là, fa - ra - là lai - là, a - nem a - llà.

[acomp.] Lam faralà, faralà laià, anem allà

5a

Jo una flassada vermella
amb un plat i una escudella,
cullereta i tupinet,
per fer sopes al noieta
quan ja més grosset serà.

8a

Jo li portaré una saia
que és dels Omells de Na Gaia,
atzarena i davantal,
una agulla i un didal
perquè es pugui apedaçar.

11a

Jo li portaré tres gallines,
dos canes de puntes fines,
quatre grosses de fusells
amb sis o set escambells
perquè es pugui assentar.

14a

Jo li portaré una montera
d'un drap que el fan a Cervera;
de perdius, dues o tres,
i ametlles dels Aixaders
que ahir me les van portar.

COPLAS a Solo y a 4 (3a, 6a, 9a, 12a i 15a)

*Respondeo ubi dicitur
in del. Cogn. p. p. g. b. a. t. e. r. n. o. S. m. p. h. a. n. d. a.*

[S 1]

*Respondeo ubi dicitur
S. m. p. h. a. n. d. a. S. m. p. h. a. n. d. a.*

[S 2]

*Coplas Solo
3^a Siligota = 22*

[A] *Solo*
[3a] Jo li por - ta - ré un bres - sol

*Respondeo ubi dicitur de Coplas. Mas. el. 4ta
S. m. p. h. a. n. d. a. S. m. p. h. a. n. d. a.*

[T]

*Coplas Solo
3^a Siligota = 22* [acomp.]

5 10

[S 1]

[S 2]

[A] amb son tras - pon - ti llen - col, de lla - na u -

[T]

[acomp.]

15

RESPUESTA a 4 [C] (♩=♩)

20

6a

Jo li portaré un xiulet
amb un gambuix i un pitet,
una gorreta galana
i alguns llençolets de llana
que amb ells del fred se riurà.

9a

Jo li portaré confitura
amb un paner de verdura,
un pa de convent i coca;
quinze polls amb una lloca
que ja estan per a picar.

12a

Jo li portaré orellanes
amb nous, pinyons i avellanes
i un flascó de vinet groc
que fa dir Quequerequec!
al que molt lo sol besar.

15a

Jo li portaré per postres
olives fetes a sostres,
molts formatges i molt bons
i un traguèt perquè els perdoni
guanyem de Sant Victorià.